

GWERZIOÙ : ISTOR, FEULSTER, KARANTEZ HA MEMOR (1)

Ar gwerzioù zo unan eus merkoù bras hon lennegezh dre gomz (gant ar c'hontadennoù, ar c'hrennlavaroù, etc). Lod a lavar n'eus ket moaien da lâret « lennegezh » eus ar seurt-se dre ma rank bezañ skrivet... ha koulskoude hon eus afer ouzh lennegezh uhel deuet a-berzh an dud izel, tud na ouient na lenn na skrivañ, nemet e talc'hent soñj eus pep tra. Dastumet int bet a-bell zo... ha lakaet dre skrid, moulet memes.

Mat eo goût e oa a-gozh eus ar gwerzioù kement tra savet gant gwerzennoù : traoù trist, kriz, met ivez kanaouennoù karantez, pe kantikoù memes. Gant Fañch an Uhel eo bet graet an disparti a anavezomp herie : gwerzioù ha sonioù. Ha hemañ a oa bet awenet krenn gant an disparti bet graet kalz araoñ gant Kêrvarker (Hersart de la Villemarqué) e 1839 : kanennoù istorel, kanennoù karantez ha kanennoù relijiel. Ar pezh zo anavezet ganimp, a-hend-all, evel bezañ chañsonioù, kantikoù, hag all.

Ar werz koshañ, eus 1632, zo bet kavet en Pleuvihan ha studiet pizh gant Pêr ar Rouz pan oa kelenner en skol-veur Roazhon. Ur werz hag a vefe renket evel ur son gant Fañch an Uhel !

Met petra vern, buan e welfet eo ur ganaouenn a garantez. An tem zo mil anavezet : ur plac'h yaouank hag ur studier yaouank diarc'hant, ma oa ur c'hloareg na c'haio ket da veleg. Amzerioù all, met ar memes santimantoù evel bremañ. Ar skrid a roan gant gwiskamant ar skritur modern :

Ur werz nevez

1.
Kloareg yaouank c'hwi a oar ervat
E prometfec'h dre ho fez vat,
E prometfec'h din alies
E vizec'h ma dous paotr james

2.
Mar prometis deoc'h, hag e ris,
Oa ouzh en em jaiusaat e ris,
Tremen an amzer a zo ret,
Ha reiñ e roll da yaouankted.

3.
Ar c'hloareg yaouank a lavare
Hag en anv Doue, me ho ped,
D'e vestrez ker ar beure :
« En anv Doue, me ho ped
Un amour nevez a choazfet ;

4.
Ha na choazfet ket kloareg
Na véc'h adarre godiset ;
Ouzh ar merc'hed na dere ket
Ober un amour a gloareg. »

5.
« Ma gwalenn ha ma mouchouer
Kloareg, digaset din d'ar gêr (bis)
Hag ho trugarez, godiser. »

6.
Ar c'hloareg yaouank a respontas
D'ar verc'h yaouank pan e glevas :
« Ho kwalenn hag ho mouchouer
Merc'h yaouank a fell deoc'h d'ar gêr ;

7.
Hag en anv Doue, me ho ped,
Roit-hi da neb ho poa karet (bis)
Ha da neb ho kiri parfet. »

En e studiadenn e ra Pêr ar Rouz anv eus gwerzennoù tost-heñvel bet dastumet e Pempoull e 1883 gant an Uhel evel... ur son, hini Kloareg Kemper :

1.
Ma gwalenn ha ma mouchouer,
Degasit din, kloareg, d'ar gêr.

2.
Ho kwalenn hac ho mouchouer,
A vezo kaset deoc'h d'ar gêr.

Ha pa vez anv eus karantez etre ur c'hloareg hag ur plac'h yaouank e kav din eo ret deoc'h ober anaoudegezh, ma n'hoc'h eus ket graet c'hoazh, gant ur ganaouenn teiryezh, brezhoneg – galleg ha latin, brudet mat en Treger. Meur a stumm anezhi zo hag amañ e roan an hini bet embannet gant Narcisse Quellien, paotr ar Roc'h. Ur ganaouenn bet savet gant ur studier bennak moarvat, pe gant

meur a hini marteze... abadenn noz goude abadenn noz ! Ur ganaouenn a vez kanet bepred. Anaout a ran-me mat unan hag a oar dispakañ e stumm eus ar ganaouenn-se : un drugar ! Siwazh ne gaver ket anezhañ o kanañ war Youtube.

Son kloareg

1.

Kalz a amzer am eus kollet
Tra la la la la ladira lonlen
Kalz a amzer am eus kollet
Ha studiañ n'am eus ket graet.
Beaucoup de temps j'ai perdu,
Tra la la...
Étudier je n'ai pas pu.
Multum temporis perdidit
Et studere non potui.

2.

Abalamour d'ur femelenn
Tra la la...
A-greiz ma c'halon a garen.
Pour une jeune fille que j'aimais,
Que de tout mon cœur j'adorais.
Propter quamdam filiolum
Quam tot corde amabam.

3.

'Barzh ar ru Nevez e chome
Hag alies din 'lavare :
Dans la rue Neuve ell'demeurait,
Et souvent elle me disait :
In via Nova manebat
Sœpeque mihi dicebat :

4.

« Petra 'rez 'barzh ar golejenn
Mar dleomp be'añ priejen ?
Dans le collège que faites-vous,
Si nous devons être époux ?
Quid facis in collegio
Si mihi fueris sponso

5.

'Barzh ar gêr-mañ zo soudarded,
Kemer't unan ha ma lezet.
Dans cette ville il y a des soldats,
Prenez-en un et laissez-moi.
Sunt milites in hac urbe :
Cape unum, dimitte me.

6.

Deus ho soudarded n'houllan ket
Ur c'hloareg 'renkin da gaet.
De vos soldats je ne veux pas,
Un clerc me possèdera.
De tuo milite nolo,
Clericum possidebo.

7.

Petra'lâro dimp-ni hon zud,
Pa glevfont bugale munut,
Mais que diront nos chers parents
Quand ils entendront les enfants.
Quid dicent quoque parentes
Quando audient infantes.

8.

O c'houll bara digant tata
Ha boig-boig digant maman ?
Demander du pain à leur père,
Ainsi que du lait à la mère ?
Panem a patre petentes,
Lac a matre postulantes ?

Hag evit echuiñ poz un tamm kanaouenn karantez bet kavet tost ugent vloaz zo gant an Itron Gwegan en ur roll ganedigezhioù eus parrouz an Ignol (Lignol) e Bro-Wened, merket war pajennoù etre ar bloazioù 1619 ha 1624, un tammig koshoc'h evit hon gwerz Pleuvihan eta :

Ha sec'hed am eus ha sec'hed a deu din
Ne on men ema an dour hag a raio vad din
Dourig fantan ar gozhlenn a rafe vad din
Ma vefe an hini a garan en degasfe din.

(men = pelec'h)

Ar skritur am eus cheñchet un tammig evit ma vefe aezetoc'h da lenn da Dregeriz a herie. Mat eo goût e vez bepred kanet ar garantez-se en dez a herie gant kanerien Bro-Wened. Ur skouer vray all eus petra eo an hengoun ! Karantez Treger ha karantez Gwened !

Herve Bihan

Levrlennadur berr ha lec'hiennoù

Pierre Le Roux, Textes bretons du XVIIe siècle, Annales de Bretagne, levrenn 61, 1954, pp. 3-21 :

https://www.persee.fr/doc/abpo_0003-391x_1954_num_61_1_1946

Narcisse Quellien, Chansons et danses des Bretons, Paris, 1889, pp. 143-146 :

<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k6286950r>

F.-M. Luzel, Soniou Breiz-Izel, levrenn I, 1868-1890, Paris, p. 266 :

<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k5789075d.r=soniou%20breiz-izel%20luzel?rk=21459;2>

Herve Bihan, Les vers en moyen-breton de Lignol (1619 ? – 1624 ?) sont-ils vannetais ?, in À travers les îles celtiques – A-dreuz an inizi keltiek – Per insulas scotticas, Britannia Monastica 12, 2008, pp. 365-383.

Apostilhenn : disul diwezhañ en devoa Bernez Rouz, mignon a gozh, embannet ur pennad diwar-benn an amzer ivez, ur pennad kentelius ha brav-tre ! (Ouest-France Dimanche 25.02.2024), da adkavout war e vlog : <http://www.tresor-breton.bzh/>